TUSSENTIJDSE VERSLAGGEVING

door Drs. K. H. Gerritsen

Inleiding

Aan de gepubliceerde tussentijdse verslaggeving van ondernemingen (halfjaar- en kwartaalverslagen) wordt steeds meer aandacht besteed. De reden hiervan moet vooral worden gezocht in het feit dat door diverse betrokkenen (o.a. beleggers, personeel, crediteuren) het slechts eenmaal per jaar ontvangen van informatie over de onderneming (in de vorm van een jaarverslag) in toenemende mate onvoldoende wordt gevonden. Dit heeft ertoe geleid dat tussentijdse informatieverstrekking in de Verenigde Staten reeds gemeengoed is geworden (vooral bij grote ondernemingen) terwijl in Europa eenzelfde ontwikkeling is waar te nemen.

Gezien deze belangstelling en de in januari 1979 verschenen ontwerp-richtlijn van de Europese Commissie over dit onderwerp leek het gewenst de visie op de tussentijdse verslaggeving en de voorschriften hiervoor in een aantal landen te inventariseren. Ook de rol die de accountant bij de tussentijdse verslaggeving moet spelen is in het onderzoek betrokken, mede gezien het in 1977 verschenen Ontwerp ter discussie 5 van het Nederlands Instituut van Registeraccountants over de verantwoordelijkheid van de accountant voor tussentijdse berichten.

Het onderzoek is vooral gericht geweest op Nederland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten van Amerika.

VOORSCHRIFTEN VOOR HET VERSTREKKEN VAN TUSSENTIJDSE INFORMATIE

Beursvoorschriften

Aangezien de meeste gepubliceerde tussentijdse informatie afkomstig is van ondernemingen waarvan de aandelen aan een effectenbeurs zijn genoteerd is het gewenst na te gaan welke voorschriften de beurzen hiervoor hebben vastgesteld.

In *Nederland* zijn de betreffende eisen voor vennootschappen met ter beurze genoteerde aandelen of certificaten sedert de wijziging van 1978 vastgelegd in artikel 12 lid a van Bijlage J, resp. artikel 8 lid a van Bijlage K van het Fondsenreglement van de Vereniging voor de Effectenhandel. In deze artikelen wordt aan een ter beurze genoteerde onderneming de verplichting opgelegd uiterlijk in de 9e maand van het boekjaar gegevens over de eerste helft van ieder boekjaar te publiceren. Deze publikatie moet (tezamen met eerdere publikaties) voldoende gegevens bevatten om haar „vermogens- en financiële situatie, alsmede haar bedrijfsresultaten over de eerste helft van het lopende boekjaar" te kunnen beoordelen. Welke gegevens moeten worden verstrekt wordt verder niet aangegeven.

Vóór 1 augustus 1978 eiste bovenvermeld reglement slechts, dat uiterlijk in de 9e maand van elk boekjaar „een" tussentijdse publikatie moest worden gedaan over de gang van zaken in de eerste helft van het lopende boekjaar.

Overigens blijkt, dat een groot aantal vennootschappen met ter beurze genoteerde (certificaten van) aandelen zelfs voor wat betreft het verslag over het eerste halfjaar van 1979 niet aan de voorschriften heeft voldaan.

In het *Verenigd Koninkrijk* worden door de Stock Exchange reeds langer dan in Nederland eisen gesteld met betrekking tot tussentijdse verslaggeving. In Schedule VIII Part A, art. 9 van de „Appendix to Admission of Securities to Listing" van april 1979 wordt voorgeschreven dat ter beurze genoteerde ondernemingen uiterlijk 6 maanden na het bijeenroepen van de Algemene Vergadering van Aandeelhouders waarin de jaarrekening zal worden vastgesteld een tussentijds verslag moeten uitbrengen. Dit kan zowel geschieden in de vorm van een aan de aandeelhouders toe te zenden verslag als in de vorm van een betaalde publikatie in tenminste twee dagbladen of beide.

Als minimaal te verstrekken informatie worden in Schedule VII Part C van bovengenoemde „Appendix" genoemd:

- omzet;
- resultaat na belastingen;
- gehanteerd belastingpercentage (eventueel gesplitst naar binnen- en buitenland);
- posten die een bijzondere invloed hebben gehad op het resultaat na belastingen, waaronder mede begrepen posten die rechtstreeks ten gunste of ten laste van reserves zijn geboekt;
- betaald en/of voorgesteld dividend;
- resultaat per aandeel;
- eventuele andere informatie, die volgens de directie nodig is voor een juist beeld van het resultaat.

Van de verschillende posten moet ook het vergelijkend cijfer van het voorgaande jaar worden verstrekt. Er worden, behalve de mutaties in de reserves, geen balansgegevens gevraagd.

In de *Verenigde Staten* wordt door de New York Stock Exchange als eis gesteld, dat ieder kwartaal informatie wordt verstrekt, welke voldoet aan Opinion nr. 28 van de Accounting Principles Board. De beknopte informatie over zowel het afgelopen kwartaal als over het gehele lopende boekjaar (of de afgelopen twaalf maanden) moet volgens bedoelde APB Opinion nr. 28 tenminste omvatten:

- omzet of bruto-opbrengst, belastingen ten laste van het resultaat, bijzondere baten of lasten (inclusief de invloed hiervan op de te betalen belasting), de cumulatieve invloed van wijzigingen in de grondslagen van waardering en resultaatbepaling (nader uitgewerkt in Statement of Financial Accounting Standards nr. 3 (FASB nr. 3)) alsmede het nettoresultaat;
- resultaat per aandeel;
- opbrengsten en kosten met een seizoenmatig karakter;
- bijzondere of incidentele baten of lasten alsmede vermelding van het eventueel afstoten van delen van de onderneming;
- posten met een voorwaardelijk karakter, d.w.z. posten waarvan niet zeker is of deze ook zullen optreden (b.v. rechtsgedingen, met betrekking tot een claim op de onderneming);

- wijzigingen in de grondslagen van waardering en resultaatbepaling of in de factoren welke werden gehanteerd bij het kwantificeren van schattingen van posten in voorgaande tussentijdse verslagen;
- belangrijke wijzigingen in de financiële positie sinds het voorgaande verslag.

Van al deze gegevens moet, voor zover van toepassing, ook het vergelijkend cijfer voor het voorgaande jaar worden verstrekt.

In de verschillende hiervoor genoemde beursvoorschriften valt op, dat in Nederland slechts vage eisen worden gesteld, waarbij niet naar specifieke gegevens wordt gevraagd. In het Verenigd Koninkrijk worden weliswaar specifieke gegevens gevraagd, maar slechts ten aanzien van de resultatenrekening.

In de Verenigde Staten wordt naast specifieke gegevens over de resultatenrekening gevraagd naar *belangrijke wijzigingen* in de financiële positie, nader aangegeven als wijzigingen in liquide middelen, werkkapitaal (netto-vlottend actief), schulden op lange termijn of in het eigen vermogen. In de praktijk blijkt dat in de Verenigde Staten met name grote ondernemingen veel verder gaan met de informatieverstrekking dan de hiervoor genoemde minimumeisen.

Voorschriften van de Securities and Exchange Commission

De Securities and Exchange Commission (SEC), het overheidsorgaan dat in de Verenigde Staten toezicht houdt op met name ter beurze genoteerde ondernemingen, verlangt dat voor elk der eerste drie kwartalen van ieder fiscaal jaar binnen 45 dagen na afloop van het kwartaal, bij haar gegevens worden gedeponeerd conform Form 10-Q.

Deze gegevens omvatten in grote lijnen:

- verkorte balans;
- verkorte resultatenrekening;
- verkorte staat van herkomst en besteding der middelen;
- eventuele nadere informatie, welke nodig is om de verstrekte informatie niet misleidend te doen zijn.

De verkorte resultatenrekening moet worden verstrekt voor het afgelopen kwartaal, voor het gehele lopende jaar en indien de ondernemingsleiding dit wenst voor de afgelopen twaalf maanden. De staat van herkomst en besteding der middelen moet de mutaties bevatten sinds het einde van het vorige fiscale jaar. Beide staten, alsmede de balans per het einde van het kwartaal dienen ook de cijfers van de vergelijkbare periode van het voorgaande jaar te bevatten. Deze staten dienen voorts te worden opgesteld in overeenstemming met de voorschriften van APB Opinion nr. 28 en eventuele aanvullingen hierop die door de Financial Accounting Standards Board zijn vastgesteld.

Aanvullende informatie wordt onder andere gevraagd met betrekking tot afstoten of verwerven van activiteiten en/of deelnemingen, terwijl ook wordt verlangd dat de ondernemingsleiding een analyse geeft van de resultaten. Deze analyse moet onder meer de redenen aangeven van belangrijke wijzigingen in opbrengsten en kosten, zowel ten opzichte van het voorgaande kwartaal als ten opzichte van hetzelfde kwartaal in het vorige jaar.

Voorstel voor een EG-richtlijn

Op 19 januari 1979 is door de Commissie van de Europese Gemeenschappen een „Voorstel voor een richtlijn betreffende de periodieke informatieverstrekking door vennootschappen, wier effecten in de officiële notering aan een effectenbeurs zijn opgenomen" gepubliceerd. Dit voorstel wil de betreffende vennootschappen verplichten gegevens over de eerste 6 maanden van ieder boekjaar te publiceren. Deze publikatie zou binnen 3 maanden na afloop van de verslagperiode moeten plaatsvinden.

De in de publikatie op te nemen gegevens zouden voldoende moeten zijn om een oordeel te kunnen vormen over de ontwikkeling van de activiteiten van de vennootschap gedurende de verslagperiode.

Naast een verkorte resultatenrekening (netto-omzet, overige opbrengsten, kosten en brutoresultaat) en eventueel uitgekeerde of voorgestelde interimdividenden, van welke gegevens ook de vergelijkende cijfers van het voorgaande boekjaar moeten worden verstrekt, wordt onder meer informatie gevraagd over personeelsbestand, orderportefeuille en bezettingsgraad van de produktiemiddelen. Ook moet informatie worden verstrekt over eventuele nieuwe activiteiten of produktie met een aanzienlijk aandeel in de omzet.

De verlangde informatie komt voor een belangrijk deel overeen met hetgeen de SEC vraagt van in de Verenigde Staten ter beurze genoteerde ondernemingen.

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Met betrekking tot de grondslagen van waardering en resultaatbepaling die voor tussentijdse verslaggeving zouden moeten gelden bestaat geen eenstemmigheid, noch in theorie, noch in de praktijk. In de Verenigde Staten zijn hiervoor wel enige richtlijnen en voorschriften gegeven in APB Opinion nr. 28 en in Interpretations en Statements van de Financial Accounting Standards Board (FASB), doch deze richtlijnen en voorschriften (te noemen zijn vooral FASB nrs. 3 en 18 en FASB Interpretation nr. 18) zijn niet alomvattend.

De FASB heeft in verband hiermee in 1978 een discussiestuk uitgegeven waarin verschillende mogelijkheden van behandeling van de probleemgebieden ten aanzien van het opstellen van tussentijdse verslagen worden aangegeven, tezamen met de mogelijke alternatieven. Uiteindelijk zal dit discussiestuk moeten leiden tot een nieuwe FASB-Statement, die onder andere APB Opinion nr. 28 moet gaan vervangen. In bovengenoemd discussiestuk worden de probleemgebieden met betrekking tot tussentijdse verslaggeving in vier groepen onderscheiden, te weten:

1. Begripsbepalende kwesties, gericht op:
   a. de reden waarom tussentijdse verslagen tot stand komen en welk gebruik ervan wordt gemaakt (basis voor schatting van het resultaat over het lopende jaar of over een andere langere termijn, voor het onderkennen van keerpunten in de ontwikkeling van de onderneming, voor het beoordelen van de prestaties van de ondernemingsleiding of als aanvulling op de gegevens die in de laatste jaarrekening waren opgenomen).
   b. de te hanteren definities voor activa, passiva en opbrengsten (met name

speelt hierbij een rol of sommige categorieën kosten en opbrengsten over het jaar moeten worden gespreid).

c. de kenmerken die bepalen of de verstrekte informatie zinvol is voor het nemen van beslissingen (met name het afwegen van de factoren betrouwbaarheid, tijdigheid en volledigheid alsmede of de informatie begrijpelijk is en relevant voor de potentiële gebruiker).

2. Problemen met betrekking tot het bepalen van het resultaaat over de periode. De behandeling van deze problemen neemt het grootste deel van het dicussiestuk in beslag. Met name hieraan zal in het hiernavolgende aandacht worden besteed.
3. De vraag welke informatie in een tussentijds verslag zou moeten worden opgenomen.
   Met name gaat het om de vraag of dezelfde volledigheid moet worden nagestreefd als in een jaarrekening of dat kan worden volstaan met het verstrekken van beknopte financiële gegevens.
4. De vraag of een op te stellen FASB-Statement zou moeten gelden voor alle ondernemingen of dat bepaalde categorieën (ten dele) uitgesloten zouden moeten worden van de bepalingen met betrekking tot tussentijdse verslaggeving.

Buiten de Verenigde Staten zijn (nog) geen voorschriften met betrekking tot de bij het opstellen van periodieke verslagen te hanteren grondslagen vastgesteld (voorschriften m.b.t. de inhoud van de verslagen zijn in het voorgaande reeds genoemd).

Een aantal aspecten waaraan bij het opstellen van periodieke verslagen aandacht moet worden besteed zal in het volgende worden behandeld.

Algemene grondslagen van de verslaggeving

Een fundamenteel probleem met betrekking tot tussentijdse verslaggeving is of de periode zelfstandig moet worden beschouwd of als een deel van de jaarverslagperiode. Het antwoord hierop is van groot belang, aangezien opbrengsten en kosten veelal niet gelijkmatig over het jaar zijn gespreid. Hierdoor is het noodzakelijk schattingselementen te verwerken in de tussentijdse verslagen, vooral indien het geven van een basis voor de schatting van het jaarresultaat als één van de doelstellingen van het periodeverslag wordt beschouwd. Mede door deze schattingselementen kunnen de grondslagen die voor de jaarverslaggeving dienen te worden gehanteerd veelal niet zonder meer ook voor tussentijdse verslagen worden gebruikt. Op dit probleem zal in de volgende paragraaf nader worden ingegaan.

Reeds nu zij vermeld, dat de voorschriften in de Verenigde Staten (APB Opinion nr. 28) uitgaan van het kwartaal en halfjaar als deel van het verslagjaar; in het algemeen dienen daarbij de grondslagen die gelden voor de jaarverslaggeving ook voor tussentijdse verslagen te worden toegepast, zij het met enige noodzakelijke aanpassingen om de resultaten beter te doen aansluiten op die over het gehele jaar.

Moet de verslagperiode als deel van het jaar worden beschouwd?

Zoals hiervoor reeds is aangeduid wordt één van de fundamentele probleempunten gevormd door de vraag of de betreffende verslagperiode (halfjaar of kwartaal) als deel van het verslagjaar moet worden beschouwd of als een afzonderlijke verslagperiode, zoals ook de jaarperiode los van het voorgaande of het komende jaar wordt beschouwd. De twee mogelijkheden worden ook wel aangeduid als de *integrale* beschouwingswijze (het *jaar* is de basisverslagperiode) en de *gedeelde* beschouwingswijze (het jaar en haar delen zijn elk *afzonderlijke* verslagperioden). De keuze tussen deze beschouwingswijzen is een belangrijk praktisch probleem, want dit kan onder andere invloed hebben op de wijze van toerekenen van kosten en opbrengsten aan de perioden. Bij keuze van de gedeelde beschouwingswijze worden opbrengsten en kosten genomen bij het opkomen (ook eenmalige posten als kosten van reclamecampagnes en onderhoudskosten van machines) en wordt een periode-afsluiting op dezelfde wijze behandeld als een jaarafsluiting.

Een belangrijk nadeel, dat door de voorstanders ook wordt erkend, is, dat het resultaat dat volgens deze beschouwingswijze wordt bepaald minder geschikt is om te dienen als basis voor de schatting van het jaarresultaat.

Bij de integrale beschouwingswijze wordt de jaarbegroting als basis genomen en kunnen opbrengsten en kosten aan een andere verslagperiode worden toegerekend dan waarin zij vallen. Dit heeft weer als nadeel dat schattingselementen een belangrijke rol gaan spelen, vooral indien van een seizoenbeweging sprake is in omzet en/of resultaten van de betreffende onderneming. Bovendien wordt de invloed op het resultaat van fouten in de schattingen groter, naarmate de verslaggevingsperiode korter wordt genomen (o.a. Carlson 1978).

Deze twee methoden bevatten echter enige gemeenschappelijke elementen. Zo zal ook bij het volgen van de integrale beschouwingswijze er niet aan kunnen worden ontkomen posten die noch naar aard noch naar omvang voorspelbaar zijn ineens te nemen (dit geldt o.a. veelal voor opbrengsten uit deelnemingen).

Anderzijds zullen bij de gedeelde methode ook posten gespreid worden over het jaar. Met name geldt dit voor posten waarvan de grootte wordt bepaald door jaaromzet (omzetbonussen), jaarresultaat (belasting op de winst) of andere gegevens die slechts eenmaal per jaar worden vastgesteld (mutaties in de volgens LIFO- of ijzeren voorraadstelsel gewaardeerde voorraad).

In de praktijk blijken veelal combinaties van gedeelde en integrale beschouwingswijze te worden gevolgd, gezien de nadelen die het onverkort hanteren van een der beide mogelijkheden oplevert. In het volgende zal dit voor een aantal aspecten van de verslaggeving nader worden uitgewerkt.

Opbrengsten

Opbrengsten worden gewoonlijk genomen op het moment waarop deze komen vast te staan. Indien in de omzet een seizoenbeweging is te onderkennen kan dit bij extrapolatie naar een geschat jaarresultaat leiden tot een foutieve schatting, zodat vermelding van de seizoenbeweging in het tussentijdse verslag noodzakelijk is. In APB Opinion nr. 28 wordt dan ook voorgeschreven dat in

de tussentijdse verslagen opbrengsten op dezelfde wijze verantwoord dienen te worden als in de jaarrekening, maar dat seizoensinvloeden in de toelichting moeten worden vermeld, terwijl ook het optreden van eenmalige of bijzondere opbrengsten moet worden vermeld.

Kosten

De kosten zijn te verdelen in twee categorieën, nl. kosten die rechtstreeks verband houden met de omzet en de kosten die geen rechtstreekse relatie hebben met de omzet.

a. Kosten die rechtstreeks verband houden met de omzet.
Voor wat betreft de spreiding over de periodes bestaat voor deze categorie kosten in feite geen probleem. Wel zal, zoals ook in APB Opinion nr. 28 wordt voorgeschreven, rekening moeten worden gehouden met de invloed van een manco in de voorraad (LIFO- of ijzeren voorraadstelsel), waarvan wordt verwacht dat dit aan het einde van het jaar is opgeheven, en met prijsverschillen indien tegen standaardkosten wordt geadministreerd.

b. Overige kosten.
In APB Opinion nr. 28 wordt zowel toegestaan dat deze kosten worden genomen bij hun ontstaan als dat zij op enigerlei (consistente) wijze evenredig worden verdeeld over het jaar.
Verdeling over het jaar is echter niet toegestaan indien de kosten geen verband houden met andere periodes.
In feite wordt hiermee zowel de integrale als de gedeelde methode toegelaten.

Belasting naar de winst

Het verwerken van belasting naar de winst in de tussentijdse resultaten kan problemen opleveren. Met name is dit het geval indien het belastingpercentage afhankelijk is van de grootte van het jaarresultaat, indien een winst of verlies slechts ten dele met verlies of winst van een vorig jaar kan worden gecompenseerd en indien een periode verlies oplevert in een jaar waarin in totaliteit winst wordt verwacht.

Bij verliezen in een periode geldt volgens APB Opinion nr. 28, dat slechts indien realisatie van een belastingvordering vaststaat „beyond any reasonable doubt" (b.v. door verrekenbare verliezen uit voorgaande jaren of bij bestaan van een seizoenpatroon) deze vordering mag worden opgevoerd.

Zowel in FASB Interpretation nr. 18 als in APB Opinion nr. 28 wordt voorgeschreven dat het geschatte *jaarpercentage* voor de belasting naar de winst (welk percentage gewoonlijk ook buiten de V.S. voor de periodeverslagen wordt gebruikt) moet worden bepaald zonder rekening te houden met belangrijke incidentele en buitengewone baten of lasten. Voor deze posten moet het belastingeffect afzonderlijk worden berekend. Indien de betreffende posten in de jaarrekening afzonderlijk worden gepresenteerd in het resultaat voor belasting, dan moet dit ook gebeuren in het tussentijdse verslag en wordt het belastingeffect in de totale belastingdruk verwerkt. In andere gevallen mogen

deze posten worden gepresenteerd nadat rekening is gehouden met het belastingeffect.

ACCOUNTANTSCONTROLE

Verantwoordelijkheid van de accountant

De verantwoordelijkheid van de accountant voor tussentijdse berichten is onderwerp van een door de Commissie van Advies inzake Controlevraagstukken (CCV) van het NIvRA voorbereide discussienota (Ontwerp ter discussie 5). In deze discussienota wordt geen standpunt ingenomen, maar worden wel de mogelijkheden vermeld welke voor accountants bestaan indien zij enige verantwoordelijkheid voor tussentijdse verslagen aanvaarden, nl.:

- Een beperkt onderzoek, waarbij in enige vorm een oordeel over de tussentijdse cijfers wordt gegeven.
- Een beperkt onderzoek, waarbij geen oordeel over de tussentijdse cijfers wordt gegeven; in dit geval komt de vraag op wat de accountant moet doen bij gebleken onjuistheden of onvolledigheid van de gegevens.
- Een onderzoek leidend tot een verklaring bij de tussentijdse cijfers.

De keuze die de accountant maakt uit bovengenoemde mogelijkheden en uit de alternatieve mogelijkheid van in het geheel geen onderzoek van tussentijdse cijfers verrichten is mede afhankelijk van hetgeen het maatschappelijk verkeer verwacht van de accountant.

Deze verwachting van het maatschappelijk verkeer is (nog) niet duidelijk en ook niet eenduidig, maar een tendens is wel waarneembaar.

In dit kader is van belang hetgeen de Commission on Auditor's Responsibilities van het AICPA heeft vermeld in haar rapport, nl. dat de door een onderneming verstrekte financiële informatie steeds meer een continu vloeiende stroom wordt. Niet alle in deze stroom voorkomende financiële informatie zou door de accountant, die veelal een langdurige relatie met de onderneming heeft, hoeven te worden gecontroleerd. Een zekere betrokkenheid bij en beoordeling van het gehele proces van verslaglegging door de onderneming zou echter kunnen en ook moeten leiden tot het geven van een oordeel omtrent de betrouwbaarheid van een groot deel van de nu nog ongecontroleerde financiële informatie. Voor wat betreft de tussentijdse verslagen wordt voorgesteld hierin een mededeling van de accountant op te nemen, welke zodanig is geformuleerd, dat hieruit duidelijk blijkt in welk licht de verstrekte informatie moet worden gezien. Deze mededeling komt in essentie overeen met de eisen die volgens de door de Auditing Statements Board of the AICPA uitgegeven Statement on Auditing Standards (SAS) 24 (waarop later zal worden teruggekomen) moeten worden gesteld aan een eventueel in tussentijdse verslagen op te nemen mededeling van een accountant. Belangrijk verschil is echter, dat in het voorbeeld van een mededeling duidelijk wordt gesteld, dat gebeurtenissen in het verdere verloop van het jaar tot aanpassing van de verstrekte cijfers en tot het openbaar maken van aanvullende gegevens aanleiding zouden kunnen zijn. In SAS 24 wordt dit verondersteld bekend te zijn aan de lezer van het verslag.

Ook John C. Burton, destijds Chief Accountant van de Securities and Ex-

change Commission, heeft in 1975 verklaard dat hij (en de SEC) van mening is dat de accountants niet alleen specifieke financiële verslagen zouden moeten controleren, maar dat zij het gehele verslaggevingsproces zouden moeten beoordelen, mede gezien de ontwikkeling in de richting van een continu proces van verslaggeving. Hiermee hangt samen, dat Burton meent dat tussentijdse verslagen niet per se per kwartaal hoeven te worden uitgebracht, maar dat ook verslaggeving over andere (kortere of langere) perioden denkbaar is.

In accountantskringen is reeds lang een discussie gaande over de verantwoordelijkheid die de accountant draagt of behoort te dragen voor tussentijdse financiële informatie. In het MAB zijn door A. B. Frielink (1966) en G. Timmer (1968) twee artikelen gepubliceerd, die weliswaar verschillen voor wat betreft de benadering van het vraagstuk, maar die als gemeenschappelijke grondgedachte hebben, dat de accountant tegenover het maatschappelijk verkeer geen verantwoordelijkheid voor tussentijdse berichten kan aanvaarden indien de accountant zich daarover niet expliciet heeft uitgesproken. Frielink oppert de mogelijkheid, die ook door andere schrijvers wordt geaccepteerd (o.a. Goudeket, 1969), dat de accountant zijn opdracht teruggeeft indien in de tussentijdse informatie onjuistheden voorkomen en deze niet worden gecorrigeerd. Het in continuïteit blijven fungeren zou dan inhouden dat deze onjuistheden zich niet hebben voorgedaan. Om een aantal redenen acht hij dit mogelijk defungeren echter minder gewenst of zelfs praktisch niet goed mogelijk, terwijl het op zich niet leidt tot correctie van de informatie. Het dreigend defungeren van de accountant zou echter veelal tot correctie van onjuiste mededelingen kunnen leiden.

Timmer (1968) maakt een onderscheid tussen de *algemene* verantwoordelijkheid van de accountant (welke voortvloeit uit het enkele feit van het fungeren) en de *specifieke* verantwoordelijkheid (de specifieke gegevens). Slechts de algemene verantwoordelijkheid voor de betrouwbaarheid van de in tussentijdse berichten verstrekte gegevens wordt door Timmer aanwezig geacht, waarbij deze verantwoordelijkheid echter niet alleen geldt tegenover de opdrachtgever, maar ook tegenover het maatschappelijk verkeer.

J. D. van der Wal (1978) meent, dat de „afgeleide" verantwoordelijkheid, d.w.z. de verantwoordelijkheid voor de tussentijdse berichten welke voortvloeit uit de goedkeurende verklaring bij de (afsluitende) jaarrekening, geen oplossing biedt. Dit geldt vooral indien de tussentijdse berichtgeving niet en de afsluitende jaarrekening wel aan de eraan te stellen eisen voldoet. Daarom pleit Van der Wal voor een verklaring bij tussentijdse berichten, indien de accountant verantwoordelijk wordt gesteld voor de inhoud van tussentijdse berichten. Hierbij kan echter de vraag worden gesteld of een dergelijke verklaring kan worden afgegeven indien er geen normenstelsel bestaat waaraan de tussentijdse verslagen kunnen worden getoetst.

Accountantsverklaring

Een accountantsverklaring bij tussentijdse verslagen wordt nog niet voorgeschreven, noch in Europa, noch in de Verenigde Staten. Wel is in de ontwerprichtlijn van de Europese Gemeenschap inzake periodieke informatieverstrek-

king de verplichting opgenomen te vermelden of de in een tussentijds verslag opgenomen financiële informatie al dan niet gecontroleerd is door de met de controle van de jaarrekening belaste persoon, waarbij eventuele door hem gemaakte voorbehouden moeten worden vermeld. Deze bepaling gaat verder dan hetgeen de SEC eist, aangezien slechts indien bij het deponeren van de in Form 10-Q voorgeschreven informatie wordt vermeld dat de cijfers door de accountant zijn beoordeeld moet worden aangegeven of alle door de accountant gewenste aanvullingen of wijzigingen zijn verwerkt en zo niet, waarom niet. Bovendien mag een brief van de accountant met mededelingen inzake de te deponeren gegevens hieraan worden toegevoegd. Dit is echter niet verplicht.

Uit het voorgaande kan worden afgeleid, dat er een tendens bestaat naar het betrekken van de accountant bij de tussentijdse berichtgeving. Dit leidt tot de vraag hoe een accountant het onderzoek naar tussentijdse berichten zou moeten verrichten en op welke wijze hij de uitkomsten van zijn onderzoek moet mededelen. Hierover heeft de Auditing Standards Board van het AICPA voorschriften uitgevaardigd, welke zijn vastgelegd in de op 31 maart 1979 in werking getreden SAS 24. Met het aanvaarden van SAS 24 zijn SAS 10 en SAS 13, waarvan de voorschriften in grote lijnen zijn overgenomen, vervallen.

De essentie van SAS 24 is, dat de tussentijdse financiële informatie wordt onderworpen aan een „review" welke beperkter van aard is dan een „audit", zoals toegepast bij controle van een jaarrekening. Deze beperking komt zowel tot uiting in de doelstelling (het onderzoek levert geen basis op voor een oordeel over de financiële informatie) als in de te hanteren procedures (o.a. geen onderzoek van de totale administratieve organisatie en de erin opgenomen maatregelen van interne controle, geen uitgebreid onderzoek van de administratieve vastleggingen etc.). Het beperkte onderzoek kan weliswaar punten naar voren brengen die van belang zijn voor de tussentijdse financiële informatie, maar er is geen zekerheid dat uit het onderzoek alle tekortkomingen naar voren komen die wel als resultaat van een „audit" bekend zouden worden. Gezien deze beperking wordt het gewenst geacht geen normale accountantsverklaring op te nemen, maar een mededeling waaruit de beperkte werkzaamheden blijken.

Een voorbeeld van zulk een mededeling luidt als volgt (paragraaf 18):

„We have made a review of (describe the information or statements reviewed) of ABC Company and consolidated subsidiaries as of September 30, 19XI, and for the three-month and nine-month periods then ended, in accordance with standards established by the American Institute of Certified Public Accountants.

A review of interim financial information consists principally of obtaining an understanding of the system for the preparation of interim financial information, applying analytical review procedures to financial data, and making inquiries of persons responsible for financial and accounting matters. It is substantially less in scope than an examination in accordance with generally accepted auditing standards, the objective of which is the expression of an opinion regarding the financial statements taken as a whole. Accordingly, we do not express such an opinion.

Based on our review, we are not aware of any material modifications that

should be made to the accompanying financial (information or statements) for them to be in conformity with generally accepted accounting principles."

De essentie van bovenstaande mededeling van de accountant is te vinden in de tweede alinea, waarin wordt vermeld welke procedures door de accountant zijn gehanteerd en dat hij geen oordeel kan geven over de inhoud van de financiële informatie als geheel. In verband hiermee moet tevens worden vermeld het in SAS 24 (paragraaf 16) opgenomen verbod toe te staan dat de naam van de accountant wordt vermeld in tussentijdse verslagen indien het onderzoek niet kon worden voltooid doordat het aan beperkingen onderworpen is geweest. Deze beperkingen kunnen zijn opgelegd door de cliënt, maar kunnen ook een gevolg zijn van onvoldoende interne vastleggingen, belangrijke tekortkomingen in het systeem van interne controle of van tijdgebrek bij de accountant.

Vorengenoemde mededeling mag derhalve pas worden afgegeven als de accountant al datgene heeft gedaan dat zijns inziens moet worden uitgevoerd om tot een oordeel over het tussentijdse verslag te kunnen komen.

Hoewel met de in SAS 24 opgenomen tekst wordt getracht te voorkomen dat de lezer denkt met een door een accountant *gecontroleerd* stuk te maken te hebben, is het de vraag of dit doel wordt bereikt. Met name door de tekst van de laatste alinea bestaat immers de mogelijkheid dat door deze mededeling een groter vertrouwen wordt gewekt dan de verrichte werkzaamheden rechtvaardigen. De opstellers van SAS 24 beseffen dit blijkbaar ook, want in paragraaf 17 wordt voorgeschreven, dat zelfs bij afgifte van deze mededeling elke pagina van het gecontroleerde stuk moet worden voorzien van de mededeling „unaudited".

Hierdoor wordt toch nog te weinig duidelijkheid verkregen ten aanzien van de getrouwheid van de tussentijdse financiële informatie. Dit was voor Van der Wal (1978) en Frielink (1979) aanleiding om de in SAS 13 opgenomen, niet essentieel gewijzigde, voorganger van bovenbedoelde mededeling af te wijzen. Van der Wal doet een suggestie voor een tekst van een accountantsverklaring, waarin wordt gesproken over „een getrouw inzicht in de ontwikkeling van de financiële positie en de rentabiliteit" (over de afgelopen periode). Frielink meent echter, dat ook dit niet voldoende duidelijk is en denkt eerder aan de (ouderwetse) vorm van de accountantsverklaring: „wij hebben akkoord bevonden".

Een verplichting tot het opnemen van een accountantsverklaring wordt echter niet bepleit door Frielink noch door Van der Wal, terwijl ook SAS 24 slechts *toestaat* in het verslag een mededeling van de accountant op te nemen. In feite is dit de situatie die ook in Duitsland bestaat, waar door het Institut der Wirtschaftsprüfer reeds lang is toegestaan dat een tussentijds verslag wordt voorzien van een Bestätigungsvermerk of een Bescheinigung.

Het is nog te vroeg om de invloed van SAS 24 op gepubliceerde tussentijdse financiële verslagen te kunnen nagaan. Of er voorshands veel zal wijzigen ten opzichte van de vroegere situatie, waarbij het merendeel van de verslagen in de Verenigde Staten (evenals in het Verenigd Koninkrijk het geval is) als „unaudited" werd gepubliceerd, is echter de vraag, aangezien de feitelijke situatie ten opzichte van SAS 10 en SAS 13 geen radicale wijziging heeft ondergaan. Ingrijpende wijzigingen in de huidige gedragslijn zijn daarom waarschijnlijk pas

te verwachten als publikatie van het oordeel van een accountant over de tussentijdse informatie verplicht wordt gesteld door regulerende instanties als SEC, beursbesturen of regeringen.

Geraadpleegde literatuur

- Accountants' International Study Group, Interim Financial Reporting, Current Practices in Canada, the United Kingdom and the United States, New York, 1975.
- Accounting Principles Board, Opinion no. 28, New York, 1973.
- Accounting Standards Steering Committee of the Institute of Chartered Accountants in England and Wales, The Corporate Report, Discussion Paper, London, 1975.
- Auditing Statements Board of the AICPA, Statement on Auditing Standards no. 10 (SAS no. 10), Limited Review of Interim Financial Information, New York, 1975.
- Auditing Statements Board of the AICPA, Statement on Auditing Standards no. 13 (SAS no. 13), Reports on a Limited Review of Interim Financial Information, New York, 1976.
- Auditing Statements Board of the AICPA, Statement on Auditing Standards no. 24 (SAS no. 24), Review of Interim Financial Information, New York, 1979.
- E. Beekman, Ascertainment of Periodic Financial Results, National Paper. Opgenomen in bundel verslagen van het 10th International Congress of Accountants 1972 (Sydney).
- John C. Burton, verslag van een lezing, opgenomen in Journal of Accountancy, May 1975, pag. 12, 15.
- T. E. Carlson, Needed: A New Interpretation for Interim Reports, Management Accounting, January 1978, pag. 19-22, 38.
- Commission on Auditor's Responsibilities, Report, Conclusions and Recommendations, AICPA, New York, 1978.
- Europese Gemeenschappen (Commissie van de), Voorstel voor een richtlijn betreffende de periodieke informatieverstrekking door vennootschappen wier effecten in de officiële notering aan een effectenbeurs zijn opgenomen, Brussel, 1979.
- Financial Accounting Standards Board, Statement of Financial Accounting Standards No. 3, Reporting Accounting Changes in Interim Financial Statements, an amendment of APB Opinion No. 28, Stamford, 1974.
- Financial Accounting Standards Board, Statement of Financial Accounting Standards No. 14, Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise, Stamford, 1976.
- Financial Accounting Standards Board, Statement of Financial Accounting Standards No. 18, Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise - Interim Financial Statements, an amendment of FASB Statement No. 14, Stamford, 1977.
- Financial Accounting Standards Board, FASB Interpretation no. 18, Accounting for Income Taxes in Interim Periods, Stamford, 1977.
- Financial Accounting Standards Board, FASB Discussion Memorandum, an analysis of issues related to Interim Financial Accounting and Reporting, Stamford, 1978.
- A. B. Frielink, Welke verantwoordelijkheid draagt de accountant voor tussentijdse berichten?, Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde, juni 1966. (Opgenomen in: 50 Jaar MAB, deel 2, pag. 434-444.)
- A. B. Frielink, Tussentijdse berichten en de accountant (III), De Accountant, april 1979, blz. 524-525.
- A. Goudeket, De accountant en de tussentijdse berichtgeving door ondernemingen, opgenomen in „Facetten van het accountantsberoep", 's-Gravenhage, 1969, blz. 25-29.
- K. D. Haase en J. Laufermann, Grundlegende und aktuelle Probleme bei der Erstellung von Zwischenabschlüssen, die Wirtschaftsprüfung, 15. April 1970, pag. 209-218.
- H. Lunt, Interim reports - the poor relation, Accountancy, March 1979, pag. 95-97.
- Nederlands Instituut van Registeraccountants, Ontwerp ter discussie 5, De verantwoordelijkheid van de accountant voor tussentijdse berichten, Amsterdam, 1977.
- Securities and Exchange Commission, Washington D.C., Form 10-Q.
- Securities and Exchange Commission, Washington D.C., Form S-X.
- Stock Exchange (the), Admission of Securities to Listing, April 1979, London.
- G. Timmer, Welke verantwoordelijkheid draagt de accountant voor tussentijdse berichten?, Maandblad voor Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde, oktober 1968. (Opgenomen in: 50 Jaar MAB, deel 2, pag. 445-452).
- Vereniging voor de Effectenhandel, Fondsenreglement d.d. 1 augustus 1978, Amsterdam.
- J. D. van der Wal, Tussentijdse berichten en de accountant, De Accountant, november 1978, blz. 184-187, december 1978, blz. 274-278.